

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

Qo'lyozma huquqida
UDK: 330.131.7

BEKTEMIROV ABDUXAMID ABDUMALIKOVICH

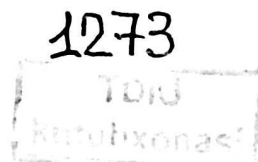
**TADBIRKORLIK RISKLARINI BAHOLASH VA PASAYTIRISH
YO'LLARI (XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI MISOLIDA)**

Ixtisoslik: 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: I.A.Mamatkulov
iqtisodiyot fanlari doktori

Toshkent – 2023

MUNDARIJA

KIRISH.....		3
I BOB	XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA TADBIRKORLIK RISKLARINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	13
1.1.	Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik risklarining mohiyati va ahamiyati.....	13
1.2.	Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik risklarining tavsifi va uni tasniflash.....	20
1.3.	Xizmat ko'rsatish korxonalarida tadbirkorlik risklarini baholashning metodologik asoslari.....	27
I BOB BO'YICHA XULOSA.....		40
II BOB	XIZMATLAR SOHASI VA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATIGA TA'SIR ETUVCHI RISKLAR TAHLILI.....	42
2.1.	Xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi va tadbirkorlik faoliyati tahlili.....	42
2.2.	Xizmat ko'rsatish subyektlarida risklarni vujudga keltiradigan omillarni tahlil qilish va baholash	53
2.3.	Xizmat ko'rsatish korxonalarida innovatsion tadbirkorlik holati va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari.....	61
II BOB BO'YICHA XULOSA.....		72
III BOB	XIZMAT KO'RSATISH SUBYEKTLARIDA RISKLARNI BAHOLASH VA PASAYTIRISH ORQALI FAOLIYAT SAMARDORLIGINI TA'MINLASH.....	74
3.1.	Xizmat ko'rsatish subyektlariga ta'sir ko'rsatadigan risklarni baholash	75
3.2.	Tadbirkorlikda investitsiya loyihalarini baholash va xizmat ko'rsatish turlarining riskka moyillik darajasini aniqlash	89
3.3.	Xizmat ko'rsatish subyektlarida iqtisodiy risklarni baholash va prognozlash	97
III BOB BO'YICHA XULOSA.....		103
XULOSA.....		105
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....		107
ILOVALAR.....		118

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon iqtisodiy taraqqiyotining hozirgi bosqichida xizmat ko'rsatish sohasi tobora rivojlanib, birinchi darajali sektorga aylanib bormoqda. Bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasi kuchli 20 talikka kirmaydigan mamlakatlarda aholining kamida 50 foizi bandligini, rivojlangan mamlakatlarda esa aholining 80-85 foizi bandligini tashkil etmoqda¹. Bugungi kunda jahon yalpi mahsulotining o'rtacha 65 foizi² xizmat ko'rsatish sohasi hissasiga to'g'ri keladi. Dunyo miqyosida xizmat ko'rsatish sohasining tobora rivojlanib borayotganligi, insonlarning xizmatlarga ehtiyoji oshib borayotganidan dalolat beradi.

Jahon amaliyotidan ma'lumki, qaysi mamlakatda xizmat ko'rsatish sohasi rivojlansa, bu birinchi galda, o'sha mamlakat aholisi turmush darajasining sifat jihatidan ko'tarilishi va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik ta'minlanishiga zamin yaratadi. Shu o'rinda ta'kidlab o'tish lozimki, globallashuv sharoitida mamlakatlarning barqaror taraqqiy etishi, milliy iqtisodiyotlardagi tarmoqlarning jadal rivojlanishi va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarilishi uchun, avvalo, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish jarayoniga turli darajada ta'sir etuvchi hamda o'sish sur'atining sekinlashishiga olib keluvchi holatlarni tahlil qilish va zarur chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Chunki, so'ngi o'n besh yilda jahon miqyosida kuzatilayotgan xalqaro moliyaviy-iqtisodiy inqiroz, global pandemiya (Covid-19), davlatlar o'rtasidagi harbiy-siyosiy ziddiyatlar va boshqa shu kabi hodisalar barcha milliy iqtisodiyotlarga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Yo'qotish xavfi mavjud bo'lgan bunday holat riskni yuzaga keltiruvchi omillarni chuqur tahlil etish, uning darajasini baholash va pasaytirish bo'yicha zaruriy choralarni amalga oshirish hamda ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishni taqozo etadi.

Mamlakatimizda so'ngi yillarda milliy taraqqiyotni ta'minlash jarayonida iqtisodiyotning barcha tarmoqlari va sohalari qatorida xizmat ko'rsatish sohasini

¹<https://uzlidep.uz/positionparty/456>

²<https://www.statista.com>